

MULTIMODAL YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNING MADANIYATLARARO KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Jumayeva Muxayyo

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Ingliz tili amaliy aspektlari kafedrası stajyor- o'qituvchisi

Tayanch doktorant

mukhayyomakhmudovna@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilini o'qitishda multimodal yondashuv asosida talabalarning madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish masalasi yoritilgan. Tadqiqotda kommunikativ kompetensiya tushunchasining rivojlanishi, uning multimodal va madaniyatlararo kompetensiyalar bilan integratsiyalashuvi hamda zamonaviy ta'limdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, multimodal matnlar, audio-vizual vositalar va raqamli texnologiyalar yordamida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning metodik imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari multimodal yondashuv o'quvchilarning til ko'nikmalari, vizual savodxonligi va madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: multimodal yondashuv, kommunikativ kompetensiya, madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya.

Kirish

XXI asrda globalashuv, migratsiya jarayonlari va raqamli texnologiyalar rivojlanishi natijasida xorijiy tillarni o'qitish metodikasi sezilarli o'zgarishlarga uchramoqda. An'anaviy til o'qitish modeli endilikda faqat grammatik bilimlarni o'rgatish bilan cheklanib qolmay, balki o'quvchilarning turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish ko'nikmalarini ham rivojlantirishni talab etmoqda. Shu sababli kommunikativ kompetensiya tushunchasi yangi bosqichga ko'tarilib, multimodal va madaniyatlararo kompetensiyalar bilan integratsiyalashmoqda.

Mootosamy va Aryadoustning ta'kidlashicha, kommunikativ kompetensiya tushunchasi zamonaviy ta'limda multimodal va madaniyatlararo kompetensiyalar tomon evolyutsiyalashgan bo'lib, bugungi til ta'limida multiliteracies, telecollaboration va raqamli savodxonlik muhim o'rin tutadi (Mootosamy & Aryadoust, 2024).

Zamonaviy o'quvchilar raqamli muhitda faoliyat olib borayotganligi sababli ular matnni nafaqat yozma shaklda, balki video, audio, infografika va

vizual vositalar orqali ham qabul qilmoqda. Bu esa multimodal yondashuvni til o'qitishning muhim metodik vositasiga aylantirmoqda.

Kommunikativ kompetensiyaning nazariy asoslari

Kommunikativ kompetensiya tushunchasi ilk bor Hymes tomonidan ilgari surilgan bo'lib, u tilni ijtimoiy muloqot vositasi sifatida talqin qilgan (Hymes, 1972). Hymesning fikriga ko'ra, tilni bilish faqat grammatik qoidalarni bilish emas, balki undan real kommunikativ vaziyatlarda foydalana olish qobiliyatini ham anglatadi.

Keyinchalik Canale va Swain kommunikativ kompetensiyaning to'rt tarkibiy qismga ajratgan:

grammatik kompetensiya;

sotsiolingvistik kompetensiya;

diskurs kompetensiyasi;

strategik kompetensiya (Canale & Swain, 1980).

Biroq zamonaviy jamiyat ehtiyojlari kommunikativ kompetensiyaning yanada kengroq mazmunga ega bo'lishini talab etmoqda. Bugungi kunda kommunikativ kompetensiya:

madaniyatlararo muloqot;

vizual savodxonlik;

multimodal kommunikatsiya;

raqamli vositalardan foydalanish kabi komponentlarni ham o'z ichiga oladi.

Mootoosamy va Aryadoust tomonidan olib borilgan tizimli tahlilda kommunikativ kompetensiya bo'yicha tadqiqotlarning katta qismi aynan multimodal va madaniyatlararo kompetensiyalarga bag'ishlangani aniqlangan (Mootoosamy & Aryadoust, 2024).

Multimodal yondashuv mohiyati

Multimodal yondashuv bir nechta semiotik tizimlardan foydalanish orqali ma'no yaratishga asoslanadi. Bunda matn, tasvir, audio, video, jest, rang va boshqa kommunikativ vositalar birgalikda qo'llaniladi.

Kress va Van Leeuwen multimodal matnlarni vizual grammatika nuqtayi nazaridan tahlil qilib, tasvirlarning ham kommunikativ ma'no yaratishda til kabi muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi (Kress & Van Leeuwen, 2020).

Ye Zhou multimodal ta'lim o'quvchilarning bir nechta sezgi organlarini bir vaqtning o'zida faollashtirishi sababli o'qitish samaradorligini oshirishini qayd etadi (Zhou, 2018).

Multimodal yondashuvning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi;

darslarni interaktiv qiladi;

real kommunikativ muhit yaratadi;

vizual va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi;
madaniyatlararo tafakkurni shakllantiradi.

Shuningdek, multimodal yondashuv o'quvchilarning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Chunki multimedia vositalari orqali o'quvchilar autentik materiallar bilan ishlash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya

Madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya turli madaniyat vakillari bilan samarali va moslashuvchan muloqot qilish qobiliyatidir. Byram ushbu kompetensiyani boshqa madaniyatlarni tushunish va ular bilan samarali aloqa o'rnatish qobiliyati sifatida ta'riflaydi (Byram, 1997).

Globalashuv natijasida sinfxonalar tobora multikultural muhitga aylanmoqda. Shu sababli xorijiy til darslarida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish muhim pedagogik vazifaga aylandi.

Mardones va hammualliflar multimodal o'qish kompetensiyasi hamda madaniyatlararo kompetensiyani integratsiyalashgan holda rivojlantirish bo'yicha didaktik model ishlab chiqqanlar (Mardones et al., 2024).

Tadqiqotda 12 ta pedagogik sessiyadan iborat multimodal dastur ishlab chiqilgan bo'lib, unda:

vizual grammatika;
metakognitiv strategiyalar;
multimodal matnlar;
madaniy stereotiplarni tahlil qilish kabi elementlar qo'llangan.
Natijalar multimodal matnlar yordamida:
vizual savodxonlik;
tanqidiy fikrlash;
madaniyatlararo tafakkur;
o'qish kompetensiyasi rivojlanganini ko'rsatgan.

Ingliz tilini o'qitishda multimodal vositalarning roli

Multimodal vositalar ingliz tili darslarini interaktiv va autentik qilish imkonini beradi. Video, podkast, film, infografika, animatsiya va multimodal matnlar o'quvchilarning listening, speaking, reading va writing ko'nikmalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ye Zhou multimodal vositalar yordamida sharq va g'arb madaniyatlarini qiyoslash orqali talabalar madaniyatlararo kompetensiyasini rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydi (Zhou, 2018).

Masalan, ish suhbat mavzusida sharq va g'arb madaniyatlaridagi kommunikativ farqlar video materiallar orqali tahlil qilinadi. Bu o'quvchilarning:

madaniy tafovutlarni tushunishiga;
kommunikativ moslashuvchanligini oshirishga;

real hayotiy vaziyatlarga tayyorlanishiga yordam beradi.

Shuningdek, multimodal ta'lim:

talabalar faolligini oshiradi;

ijodiy fikrlashni rivojlantiradi;

til va madaniyat integratsiyasini ta'minlaydi;

autentik kommunikativ tajriba yaratadi.

Xulosa

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ingliz tili ta'limida multimodal yondashuv madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Multimodal matnlar, audio-vizual vositalar va raqamli texnologiyalar o'quvchilarning til ko'nikmalari bilan bir qatorda madaniy tafakkuri, vizual savodxonligi va kommunikativ moslashuvchanligini ham rivojlantiradi.

Shuningdek, multimodal yondashuv talabalarni global kommunikativ muhitga tayyorlash, turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish hamda zamonaviy raqamli jamiyat talablariga mos kompetensiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida multimodal yondashuv asosida ishlab chiqilgan metodik modellarni eksperimental tadqiqotlar orqali sinovdan o'tkazish va ularning samaradorligini amaliy jihatdan aniqlash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bachman, L. F. (1990). *Fundamental considerations in language testing*. Oxford University Press.
2. Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Multilingual Matters.
3. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47. <https://doi.org/10.1093/applin/I.1.1>
4. Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–293). Penguin.
5. Kress, G., & Van Leeuwen, T. (2020). *Reading images: The grammar of visual design* (3rd ed.). Routledge.
6. Mardones, T., Sotomayor, C., & Escobar, D. (2024). Intercultural competence in multimodal reading comprehension: Content validation of a didactic proposal for a multicultural classroom. *Frontiers in Education*, 9, 1507019. <https://doi.org/10.3389/educ.2024.1507019>
7. Mootosamy, K., & Aryadoust, V. (2024). Transitioning from communicative competence to multimodal and intercultural competencies: A systematic review. *Societies*, 14(7), 115.

<https://doi.org/10.3390/soc14070115>

8. Schnotz, W. (2005). An integrated model of text and picture comprehension. In R. Mayer (Ed.), *The Cambridge handbook of multimedia learning* (pp. 49–69). Cambridge University Press.
9. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
2. Zhou, Y. (2018). On strategies of promoting students' intercultural communicative competence from multimodal perspective. *English Literature and Language Review*, 4(1), 9–12.